

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3305>

Number: 44 , p. 107-124, Spring II 2016

Yayın Süreci

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

30.01.2016

31.03.2016

CUMHURİYET DÖNEMİ ERZİNCAN BASINI VE BASIN-SİYASET İLİŞKİSİ (1960'A KADAR)

*ERZİNCAN MEDIA IN THE REPUBLIC PERIOD AND THE RELATIONSHIP
BETWEEN MEDIA AND POLITICS (TILL 1960)*

Yrd. Doç. Dr. Erdem YAVUZ

Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

Öz

Yazının icadıyla beraber çok farklı aşamalardan geçerek olgunlaşan basın, günümüzde en etkin ve yaygın kitle iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde ortaya çıkan çeşitli gazeteler ile başlayan Türk basınının gücü ve etkisi, I. Dünya Savaşı, mütareke sonrası ve ardından başlayan Milli Mücadele Dönemi ile devam eden zor yıllarda kendisini göstermiştir. Cumhuriyet döneminde de basın, farklı siyasi ve sosyal gelişmeler ekseninde her dönemin kendine has özelliklerinin kamuoyuna paylaşılmasında önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Ulusal basının yanı sıra yerel basın, kendine has üslubuyla bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlamış ve basının gücü ve etkisi yerel basın ile daha da artmıştır. Yerel basın her ne kadar lokal olarak faaliyet göstermiş olsa da, ülkenin tamamı hakkında ipuçları vermesi ve dönemin özelliklerini yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir. Çünkü yerel basın, faaliyet gösterdiği şehrin özelliklerini aktarmasının yanı sıra ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri hakkında da tamamlayıcı bilgi ve belgeler sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, çok partili hayata geçiş sürecinden 1960 Darbesine kadar olan dönemde Erzincan'da faaliyet gösteren basın hakkında bilgi vermek; basın-siyaset ilişkisini tüm yönleriyle ortaya koymak ve son olarak CHP ve DP iktidarları döneminde yerel basına uygulanan baskının derecesini ve darbe ile birlikte basının maruz kaldığı sansürü irdelemektir. Bu amaçla, çalışma aralığını kapsayan dönemde Erzincan'da çıkarılan gazetelerin tüm nüshalarına ulaşılmaya çalışılarak, birbirleriyle mukayese edilip dönemin özelliğinin daha doğru zemine oturtulmasına imkan sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Basın, Siyaset, Çok Partili Dönem, 1960 Darbesi, Sansür, Erzincan

Abstract

The media, developing rapidly with the experiences of various steps after the invention of the writing has become one of the most effective and common tool of the mass media at the present time. The power and effect of Turkish media which was started with the different newspapers emerged in the last years of Ottoman Empire showed themselves in the on-going hard times after the period of First World War, Post-truce and National Struggle. The media filled an important gap in the issues of reporting characteristic features of each period to the public within the scope of different political and social developments also in the Republic Period.

In addition to the national media, the local media contributed to filling the gap with its

unique style and the power and effect of the media were increased with the local media. Although the local media has been active in the local perspective, they are very important as they reflected certain features of its period. In fact, they not only presented the local features of the city of publication, but also gave additional data and documents related to the political, the social and the economic features of the country.

The aim of this study is to present knowledge on the local media in Erzincan within the period of early multi-party system to the 1960 strike; demonstrate all aspects of the relationships between the media and politics and lastly investigate the media censor subjected by the strike and the pressure of the CHP and DP governments over the media. For this aim, it was intended to reach concrete facts about the features of the period with the comparison of newspapers by being reached all the copies of the newspapers published in the aforementioned period in Erzincan.

Keywords: Local Media, Multi-Party Period, The 1960 Strike, Censor, Erzincan

GİRİŞ

Basın ve yayın hareketlerinin başlangıcı noktası olarak, yazının icadıyla başlayan tarih zamanlarının alınması zorunludur¹. İnsanlık tarihiyle eş zamanlı olarak var olmuş olan iletişim, yazının bulunmasına kadar sözlü olarak gerçekleşmiş ve matbaanın icadıyla birlikte daha büyük kitlelere ulaşmaya başlamıştır². İletişim, karşı tarafta istenilen yönde değişiklik sağlamak, başka bir deyişle de bir tarafın öteki tarafın davranışını etkileme veya değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır³. “*Kendi içinde göreceli olarak az farklılaşmış bir topluluğa bilgi ve anlam aktarımı*” olarak tanımlanan kitle iletişimi ise; kitle iletişim araçlarını (gazete, radyo, televizyon, sinema, dergi ve kitap) kullanarak çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesidir⁴. Kitle ilişkisi bilginin aktarılmasında en önemli faktörlerden biridir. Nitekim insanların doğal ve temel ihtiyaçları arasına koyduğu bilgi, basın aracılığıyla insanlara iletilmektedir. Geçmişten günümüze bir dönüşüm yaşayan basın, bilgiyi ileten, kamu ise basının iletilerini alan veya bilgilenen konumundadır⁵. Basın; haberleri ve fikirleri toplama, değerlendirme, işleme ve bunları başkalarına ileterek kamuoyu oluşturma sanatını mümkün hale getiren yazılı kitle haberleşme araçlarının bir bütünüdür⁶.

Matbaanın icadıyla beraber, Avrupa’da yaygınlaşmaya başlayan basın-yayın faaliyetleri, Osmanlı Devleti’nde ancak 16. yüzyılda görül-

meye başlamıştır. Osmanlı Devleti’nde ilk basın işini 1587’de Fransız elçiliğinde görevli Savary Breve tarafından Arap harfleriyle Türkçe ve Arapça olarak gerçekleştirildi⁷. Çeşitli sebeplerden dolayı kesintiye uğrayan basın işi, 1727’de İbrahim Müteferrika’nın ilk Türk matbaasını kurmasıyla birlikte yeniden başladı⁸. I. Meşrutiyet’e kadar emekleme dönemi geçiren Türk basını⁹ bu dönemde, batıdaki özgürlük ve eşitlik hareketlerinin etkisi altında kalarak yenilikçi fikirleri sütunlarına taşıdı. Bir bakıma Meşrutiyet Dönemi’nde, özgür ve bağımsız Türk basını doğdu¹⁰. Ancak 1878’de “Sansür Heyeti’nin” kurulmasıyla birlikte zor durumda kalan basın, bu olumsuz şartlarda yayınlarına devam edebildi. II. Meşrutiyet Döneminde basına uygulanan sansürün kaldırılmasıyla birlikte, yalnız İstanbul’da 500’ü aşkın gazete ve dergi yayınlanmaya başladı¹¹.

I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle birlikte devletler, bir yandan basının gücünden yararlanarak propaganda aracı olarak kullanmak; diğer yandan da basını sıkı bir gözetim altında tutmak istediler. Mütareke yılları ve ardından başlayan Milli Mücadele Döneminde basın; Millî Mücadele karşısındaki basın, yabancı basın ve Millî Mücadele’yi destekleyen basın olmak üzere üçe bölünmüştü. Millî Mücadele basını da; İstanbul basını ve Anadolu basını

¹ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Hilal Matbaası, İstanbul 1978, s. 14.

² Kudret Emiroğlu, *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003, s. 395.

³ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, *İletişim ve Toplum*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s. 51.

⁴ Aysel Usluata, *İletişim*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 73.

⁵ Mustafa Açıkgöz, *İletişim Felsefesine Giriş*, Birey Yayınları, İstanbul 2003, s. 21.

⁶ E. Behnan Şapolyo, *Türk Gazeteciliği Tarihi ve Her Yönü ile Basın*, Ankara 1969, s. 314.

⁷ Suat Gezgin, *Basında Fotoğrafçılık*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 1-2.

⁸ Hıfzı, Topuz, *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 13-34.

⁹ Osmanlı basın tarihi için bkz. Uğur Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine (1831-1876)”, *Turkish Studies, Volume 8/5 Spring*, Ankara 2013, p. 31-57.

¹⁰ Fuat Süreyya Oral, *Türk Basın Tarihi -Osmanlı İmparatorluğu Dönemi-*, Yeni Adım Matbaası, Ankara 1968, s. 124.

¹¹ Ali Gevçilili “Türkiye Basını”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, ss. 202-232.

olmak üzere ikiye ayrılmıştı¹². Böylesine zor bir dönemde “*Basın, bir milletin umumi sesidir.*”¹³ düşüncesine sahip olan Mustafa Kemal, Mondros Ateşkes Anlaşması’ndan sonra İstanbul’a gelerek düşüncelerini yaymak için Fethi Bey’le birlikte Minber¹⁴ adında bir gazete çıkardı. Milli Mücadele yıllarında milli bilinci daha kolay örgütlemek gayesiyle basını kontrol altına tutmak isteyen Mustafa Kemal, ilk olarak Sivas’ta İrade-i Milliye, daha sonra Ankara’da Hâkimiyet-i Milliye¹⁵ gazetelerinin çıkarılmasına ön ayak oldu. Daha sonraları da Anadolu Ajansı ve Matbuat Umum Müdürlüğü’nün kurulmasını sağladı¹⁶.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bir ideal olarak basın özgürlüğü benimsenmiş olsa bile olağanüstü şartlar neticesinde Milli Mücadele karşıtı gazetelerin yayınlanmasına izin verilmedi. 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükûn Kanunu’nun çıkarılmasıyla muhalif basın kapatıldı¹⁷. 1928’de Latin harflerine geçilmesiyle birlikte zor durumda kalan basına destek olmak ve ikinci çok partili hayata geçme sürecinde tepkileri azaltmak maksadıyla 1931’de Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan Matbuat Kanunu¹⁸ kabul edildi¹⁹. 25 Mayıs 1935’te Birinci Basın Kongresi toplandı ve Basın Birliği kurulması kararlaştırıldı²⁰. 1938’de kanunda yapılan değişikliklerle, belirli bir paranın depo edilmesi ve ruhsat alınması gibi koşullar getirilerek, basın

özgürlüğünden faydalanmak hükümetin iznine bırakıldı. II. Dünya Savaşı döneminde basın üzerindeki baskılar artarak Anadolu Ajansı haberlerinin dışında haber kullanılması yasaklandı. 22 Kasım 1940 tarihinden 1947 yılına kadar süren sıkıyönetim döneminde gazeteler sık sık uzun ya da kısa süreli olarak kapatıldı. Gazetecilerin sürekli baskı altında tutulduğu ve yazı yazmalarının engellendiği bu dönemde basın özgürlüğü kısıtlandı²¹. Çok partili hayatta Demokrat Parti’nin basın özgürlüğünü içeren programı, özellikle basından büyük destek gördü. DP iktidarında 15 Temmuz 1950’de kabul edilen Basın Kanunu²² ile hükümetin basın üzerindeki denetimi büyük oranda kaldırdı. 5953 Sayılı Kanun’la²³ basın mensuplarına ilk kez sendikal haklar tanınarak, sosyal güvenlik sistemi kapsamına alındı. Ancak 1954’te yayınlanan 6334 Sayılı Kanunla²⁴, basın özgürlüğü önemli ölçüde kısıtlandı²⁵. 1956 yılında basın özgürlüğünü kısıtlayan iki yasa daha çıkarıldı. 1957’de basına ekonomik baskı uygulandı. 1954–1960 yılları arasında pek çok gazeteci hakkında kovuşturma yapılarak bunlardan birçoğuna mahkûmiyet kararı verildi. 27 Nisan 1960’da kurulan Tahkikat Komisyonu²⁶ ile yayın yasaklarına uymayan bazı gazete ve dergilerin basımı ve dağıtımı önlendi, bazı gazeteler ise kapatıldı²⁷. DP hükümetinin sansür politikaları basınla olan ilişkilerini de büyük oranda zedeledi²⁸.

Cumhuriyet döneminde Türk basın tarihi²⁹, ulusal ve yerel olmak üzere, gerek tek partili³⁰ gerekse çok partili³¹ dönemde çeşitli

¹² Milli Mücadele Dönemi Türk basını hakkında geniş bilgi için bkz. İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşı’nda Türk Basını*, Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara 1981.

¹³ Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçılı Atatürk Günlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s. 175.

¹⁴ Geniş bilgi için bkz. Erol Kaya, *Mustafa Kemal Atatürk’ün İlk Gazetesi Minber*, Eşabil Yayınları, İstanbul 2007.

¹⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 1934 yılında Ulus adını almıştır.

¹⁶ Yücel Özkaya, *Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara 1989, s. 61,62.

¹⁷ A. Haluk Yüksel, Uğur Demiray, *Basının Toplumsal İletişimdeki İşlevleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1988, s. 82,83.

¹⁸ Matbuat Kanunu’nun gerekçeli kararı için bkz. TBMM ZC, C:3, D:4, 21 Temmuz 1931.

¹⁹ Resmi Gazete, 8 Haziran 1931, Sayı:1867; Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s. 152 ; Ayrıca bkz. Nürşen Mazıcı, “1930’a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu”, *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 18., C. 5, Ankara 1998, ss. 131-154.

²⁰ Zekeriyâ Sertel, *Hatırladıklarım*, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1968, s. 153.

²¹ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1990, s. 142, 143.

²² Resmi Gazete, 24 Temmuz 1950, Sayı:7564.

²³ Düstur, Tertip: 3, Cilt: 33, s. 1511.

²⁴ Resmi Gazete, 17 Mart 1954, Sayı:8660.

²⁵ Korkmaz Alemdar, “Demokrat Parti ve Basın”, *Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009, ss. 158-160.

²⁶ Tahkikat Komisyonu’nun görev ve sorumluluğu hakkında geniş bilgi için bkz. Resmi Gazete, 28 Nisan 1960, Sayı: 10491.

²⁷ Orhan Koloğlu, “Cumhuriyetten Günümüze Muhalif Basın”, *Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009, ss. 52-63.

²⁸ Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. İstanbul 2009, s. 257, 258.

²⁹ Türk basın tarihi hakkında geniş bilgi için bkz. Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.

³⁰ Tek parti dönemi Türk basını hakkında bkz. Mete Tunçay, *Eleştirel Tarih Yazıları*, Liberte Yayınları, Ankara 2012; Murat

badireler atlatarak modernleşme sürecine girmiştir. Bu süreçte ulusal basın yanı sıra yerel basının da çok ayrı bir yeri vardır.

Ulusal basın; Türkiye içinde ve dışında dağıtımı yapılan basın olarak adlandırılmaktadır. Yerel basın ise; ülkenin çeşitli yörelerinde, il, ilçe ve beldelerde günlük, haftalık ya da daha fazla aralıklarla yayımlanan, yayımlandıkları bölgeden haberler veren o bölgenin ve yöre halkının sorunlarını dile getiren, çözüm üreten ve yöre halkının bilgilendirilmesinde ve bilinçlenmesinde rol oynayan yazılı basın organlarıdır³². Yerel ve ulusal basın zamanla hızlı bir şekilde müesseseseleşerek hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur³³. Basın, ilk olarak yerel olarak doğmuş ve daha sonradan ulusal hale gelmiştir. Artık küresel dünyada ulusal basın yerel meselelerin daha çok ilgi çekmesiyle birlikte, yerel haberciliğe yönelmiş ve yerel basından daha fazla beslenmek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla dünyada ve Türkiye’de yüksek tirajlı ulusal basın, sayfalarında daha çok yerel haberlere yer vermeye başlamıştır³⁴. Yerel basının birleştirici, bütünleştirici ve milli dayanışmayı sağlamlaştırıcı gibi bir özelliği de vardır. Yerel basın bir yandan, ulusal gündemi takip ederken, diğer yandan da öncelikli ve ağırlıklı olarak yerel konulara yer vererek, halkın ilgisini çekmek ve halkı bilinçlendirmek durumundadır³⁵.

Ulusal düzeyde etkinlik içinde olan basının tüm kitlelere yeterli olmaması ve kitlelerin farklı özellikleri dolayısıyla yerel basın araçlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda, tüm ülkede olduğu gibi Erzincan’da da yerel basın faaliyet göstermiştir. Erzincan’ın basın tarihi, Rumi 1842 yılında Leblebici Baba adı ile bilinen Süleyman Bey tarafından çıkarılan “*Tuhfetülşah*”

adındaki el yazması dergi ile başlamaktadır. Bu dergi, özellikle çocuklara yönelik hazırlanan sayfaları nedeniyle büyük rağbet görmüştür. Dergi aylık olarak ve Türkçe çıkarılmış ancak yayın süresi tespit edilememiştir³⁶. Erzincan’da bundan sonra basın yayın faaliyetlerine işgaller ve depremlerden dolayı uzun bir müddet ara vermek zorunda kalınmış ve nihayet 1942’de tekrar başlanmıştır.

İlk gazete 1942 yılında çıkarılan Yeni Erzincan isimli vilayet gazetesidir. Yeni Erzincan, CHP yanlısı yayınlarını sürdürmüş ve vilayet gazetesine olmasına rağmen, 1950’ye kadar DP ile ilgili haberlere sütunlarında yer vermemiştir. Gazetede DP ile ilgili haberlere ancak 1950’den sonra rastlanılmaktadır. DP iktidarının başlaması ile birlikte 1952’den sonra yerel gazetelerin sayısında artış yaşanmıştır. Bu dönemde yayın hayatına başlayan gazeteler; Demokrat Erzincan (1952), Yeşil Eğin (1952), Öz Erzincan (1953), Halkın Sesi (1953), Demokrat İliç (1954), Öz Demokrat (1955), Kazankaya (1955) ve Fırat (1958)’tir. Bu gazetelerden yalnızca Halkın Sesi CHP yanlısı bir yayın politikası güderek DP iktidarına muhalefet etmiştir. Geri kalan gazetelerin tamamı ise DP yanlısı olup, bu gazetelerin CHP’yle ilgili haberlere çok sık yer vermediği söylenebilir. Aynı zamanda DP yanlısı basında ise zaman zaman parti içi hizipleşmelerin, şahsi hürs ve hesaplaşmaların sütunlara yansıtıldığı da görülmektedir. Bu çerçevede DP yanlısı basında Vali, Belediye Başkanı ve DP il yönetimini eleştirel tarzda pek çok yazılar yayımlanmıştır.

Erzincan Basını

1.Yeni Erzincan Gazetesi

Yeni Erzincan Gazetesi yayın hayatına 26 Mart 1942 Perşembe günü haftalık olarak başladı³⁷. Her hafta Perşembe günleri çıkarılan gazetenin basım işi, İl Özel İdaresi tarafından yürütüldü. İlk nüshası 100 paraya satılan ve Erzincan Vilayet Matbaasında basılan gazetenin yıllık aboneliği 130 kuruş olarak belirlendi. Günnü geçmiş nüshalar ise 10 kuruştan satışa sunuldu. Gazetenin ilk nüshasında, gazetenin çıkarılış amacı, görev ve hedefleri şu şekilde ifade edilmekteydi³⁸:

“Niçin Çıkıyoruz? Demirin altın kıymetine yükseldiği şu sırada birçok emeklerle onarılmış demir

Güvenir, II. Dünya Savaşı’nda Türk Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1991.

³¹ Çok parti dönemi Türk basını hakkında geniş bilgi için bkz. Alpay Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994; Barış Bulunmaz, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, *Öneri Dergisi*, C.10, S. 37, İstanbul 2012, ss. 203-214.

³² Erkan Yüksel ve Halil İbrahim Gürcan, *Habercinin El Rehberi, Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural ve Teknikleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2001, s. 5.

³³ A. Murat Vural, *Yerel Basın ve Kamuoyu*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1999, s.30.

³⁴ Yaşar Öztürk, “Yerel Anadolu Basını”, *Yerel Basın Kurultayı Bildiriler*, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana 1992, s. 149.

³⁵ Yusuf Turan, “Demokratikleşmede Yerel Basının İşlevi”, *Yerel Basın Kurultayı Bildiriler*, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana 1992, s. 92.

³⁶ *Erzincan İl Yıllığı* (1967), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1968, s. 179-182.

³⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) 490.01.1706.935.1.21.

³⁸ *Yeni Erzincan*, 26 Mart 1942.

parçalarını bir araya toplayıp onlara söz söyletmekle bir vazife yapmış ve bir hedefe doğru yürümüş oluyorumuz. Vazife: Bu çıkışla şarkta mamureler kurmak düsturunu fikirlere ve vicdanlara bir refah tohumu gibi serpererek çalışma direktifleri veren Sayın Milli Şefimiz İnönü'nün idarelerinin arkasından koştuğumuzu göstermiş olacağız. Çünkü kültür ışığı ancak bayındırlıkta ışıldar. Hedefimiz: Yurt sarsılmaz varlığını içtimai bünyenin sağlamlığından alır. İçtimai bünye ise ulusun içine damarcıklar tarafından yapılan milli teşkillere gıdalanır ve kuvvetlenir. Kızılay, Halkevi, Hava ve Çocuk Esirgeme Kurumları ve sevgili Yardım Sevenler Cemiyeti büyük afetten sonra Yeni Erzincan'da çalışmalarına yeniden hız veren milli teşkillerdendir. Biz sahifelerimizi bu teşkillerin emirlerine amade bulundurmakla bu milli teşkillerin gayelerinin yapılmasına en bucaktaki köylere kadar girmesine hizmet edeceğiz. Bu teşkillerin gayeleri bütün Vilayet halkının yüreklerinde ve fikirlerinde yer buldu mu, artık içtimai bünye sağlamlığını kazandı demektir. Bu gibi kazançlar yurdu çelikleştirir. Allaktan muvaffakiyet, Cumhuriyetten yurdum! Yeni Erzincan"

Gazetenin ilk nüshasından da anlaşılacağı üzere Yeni Erzincan, tek parti döneminin şartları gereği Milli Şef İsmet İnönü, CHP ve partinin diğer yan kuruluşları hakkında destekleyici mahiyette yayın yapan, tek partili dönemin isteklerini sütunlarına taşıyan yayın organı olarak neşriyatına devam etmiştir. Yerel haberlerin yanı sıra ulusal ve uluslararası haberlerin de sütunlara taşındığı gazetede, ilan ve reklamlara da yer verildiği görülmektedir. 1939 Depremi'nin ardından yeniden kurulan Erzincan'a izafen gazetenin adı Yeni Erzincan olarak belirlenmiştir.

Gazete yayın hayatına başladığı günden 1947 yılına kadar 2 sayfa halinde yayınlandı. 1947'de Erzincan Valisi Recai Türelî'nin direktifleri doğrultusunda, İl Milli Eğitim Müdürü Nazmi Vural'ın başkanlığında Selçuk Kaan, İbrahim Sevinç ve Sabri Coşkun'dan oluşan komisyonun aldığı kararla gazetenin sayfa sayısı 4'e çıkarıldı³⁹. Gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğünü uzun süre Erzincan Lisesi Felsefe Öğretmeni Zekeriya Günem yaptı. Günem, bu görevinden 18 Ocak 1951 tarihinde ayrıldı⁴⁰. Yayın hayatına başladığı günden beri, hal yakınındaki bir bina-

da neşriyatına devam eden gazete, Eylül 1951'den itibaren mülkiyet hakkı Özel İdare'ye geçen eski Halkevi binasına taşınarak neşriyatına buradan devam etti⁴¹.

Dikkat çekici başka bir konu da ABD Sefareti Basın Ataşesinin, 1951'de Türk gazeteleriyle verimli bir işbirliğinin sağlanması amacıyla Türkiye gezisine çıkmasıydı. Bu gezi kapsamında, il gazetelerini de ele alan ABD Sefareti Basın Ateşesi Darrell Manning Price, 29 Eylül 1951 tarihinde Erzincan'a geldi. Bu maksatla Yeni Erzincan Gazetesi'ni ziyaret eden Ateşe, gazetenin neşriyatını beğendiğini ifade ederek, bundan böyle Yeni Erzincan Gazetesi okuyucularının dünya gündeminden daha çok haberdar olmaları için gazeteye haber ve fotoğraf temin edeceklerini belirtti⁴². Bu tarihten sonra, dünya haberleri ekseninde özellikle de ABD ile ilgili haberlerin gazete sütunlarında daha sık yer aldığı görülmektedir. Bir bakıma Amerika, yerel gazeteler aracılığıyla tek bir kuruluş harcamadan propaganda yapmaya başlamıştır. Nitekim II. Dünya Savaşı ile başlayan Soğuk Savaş Dönemi ve sonrasında 1950'de vuku bulan Kore Savaşı, Türkiye'nin dış politikasını yeniden şekillendirmek zorunda kaldığı bir evre olmuştur. Türkiye, ABD ile Kore Savaşı'na katılmış, 1952'de NATO'ya⁴³ üye olmuştur. Türkiye'nin NATO'ya girmesiyle Türkiye ile ABD arasında ikili ilişkiler hat safhaya çıkmış ve bu durum gerek ulusal gerekse yerel basına yansımıştır.

Erzincan'ın ilk şehir gazetesi olan Yeni Erzincan 1952'de kapanmıştır⁴⁴. Özellikle çok partili hayatla birlikte tüm yurt genelinde olduğu gibi Erzincan'da da yerel basın sayısında bir patlama yaşanmıştır. Siyasi iktidarın DP lehine dönmesiyle birlikte, yerel basın daha çok DP'ye yakın bir yayın politikası takip etmiştir. Bu şartlar altında devletçi bir tavır çerçevesinde CHP'ye yakın bir yayın politikası izlemiş olan Yeni Erzincan, yeni siyasi gücün karşısında daha fazla tutunamamıştır.

⁴¹ Yeni Erzincan, 28 Eylül 1951.

⁴² Yeni Erzincan, 4 Ekim 1951.

⁴³ Türkiye'nin NATO'ya girişi ve Türkiye ABD arası ilişkiler hakkında geniş bilgi için bkz. Mehmet Saray, *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi III. Cumhurbaşkanımız Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, (2. Baskı), Ankara 2000.

⁴⁴ Erzincan İl Yıllığı (1967), s. 182.

³⁹ Yeni Erzincan, 20 Mart 1947.

⁴⁰ Yeni Erzincan, 18 Ocak 1951.

2. Demokrat Erzincan Gazetesi

Demokrat Erzincan, 1952'de yayın hayatına başladı. Gazetenin sahibi Eyüp Bezirci ve Sadullah Erim olup, gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü'nü Eyüp Bezirci üstlendi. Demokrat Erzincan Matbaası'nda basılan ve günlük olarak çıkarılan gazete, siyasi bir gazete olup 5 kuruştan satışa sunulmuştu⁴⁵.

Demokrat Erzincan, DP'nin yayın organı olmakla beraber zaman zaman yaşanan parti içi hizipleşmelerden dolayı Vali, Belediye Başkanı ve DP il yönetimini eleştiren, şahsi hırs ve hesaplaşmaları sütunlarına yansıtan bir yaklaşım ortaya koymuştur. DP iktidarının yurt genelindeki icraatlarını anlatan ulusal haberlerin de yer verildiği gazetenin arka sayfalarında ilan ve reklamlar mevcuttur.

Ağustos 1953'de gazetenin kurucuları arasında olan Sadullah Erim, gazetenin ortaklığından ayrıldı. Eyüp Bezirci gazete sahibi ve yazı işleri müdürü sıfatıyla gazetede görevlerine devam etti⁴⁶. 3 Ekim 1953 tarihinde Öz Erzincan Gazetesi eski sahibi ve başyazarı Suphi Özdemir Demokrat Erzincan'a katıldı ve gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü'ne getirildi⁴⁷. Suphi Özdemir yaklaşık iki hafta sonra gazeteden ayrıldı⁴⁸.

1954'de gazetenin eski kurucularından olan Sadullah Erim'in, gazeteyi tekrar devralarak aynı zamanda yazı işleri müdürlüğünü de yürüttüğü görülmektedir⁴⁹. 1955'de ise gazetenin imtiyaz sahibi Eyüp Bezirci, Yazı İşleri Müdürü de Sadullah Erim'di⁵⁰. Mayıs 1955'den itibaren Eyüp Bezirci'nin gazetenin yazı işleri müdürlüğünü üstlendiği, Sadullah Erim'in ise baş muhabir olarak gazetede görevine devam ettiği anlaşılmaktadır⁵¹. 1957'de gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü'ne Sıtkı Ertaş getirildi⁵². 1959'daki gazetenin sahibi, Sadullah Erim ve Hüseyin Ercan ortaklığı adına Sadullah Erim oldu⁵³. Gerek sahibi gerekse yazı işleri müdürünün sürekli el değiştiği Demokrat Erzincan, 1960 Darbesi'nden sonra yayın hayatını tamamladı.

3. Yeşil Eğin Gazetesi

Yeşil Eğin, yayın hayatına 8 Eylül 1952 Pazartesi günü başladı. Haftalık olarak Pazartesi günleri çıkarılan ve siyasi bir hüviyeti olan gazetenin sahipleri Dr. Necati Öztan, Mustafa Kemal Güven, Ahmet Temiz ve Celalettin Karaosman idi. Gazetenin Yazı İşleri Müdürü ise Mustafa Kemal Güven'di. Demokrat Erzincan Matbaası'nda basılan gazete, 10 kuruştan satışa sunuldu. Kemaliye'deki Cumhuriyet Caddesi 46 nolu bina, gazetenin idare yeri idi. Yeşil Eğin, DP iktidarını destekleyen bir gazete olmuştu. Gazetenin çıkarılış gayesi, gazetenin ilk sayısında ve Dr. Necati Öztan imzalı yazısında şu şekilde belirtilmekteydi⁵⁴:

"Bugün ilk sayısını muhterem okuyucularımıza arzetmiş olduğumuz Yeşil Eğin Gazetesi'nin hemşeri ve okurlarımız için faydeli bir neşir vasıtası olmasına bütün kuvvetimizle çalışmayı en mukaddes bir emel addetmekteyiz. Gazetenin asıl hedefi, bilhassa memleket ihtiyaçlarını ve arada hariçte bulunan ve her an sıla hasretiyle yanan kıymetli hemşehrimize memleket havasını, vereceği aktüalite haberleriyle teneffüs ettirmektir. ...Bundan başka muhtelif hatıralar, mahalli örf ve adetlerimize ait yazılar, bilhassa zengin folklörümüzden örnekler, memleket derterleri, siyasi ve ilmi yazılar ve röportajlar ile münferacatının zenginleştirilmesine ve okuyucunun alakasının çekilmesine gayret edilecektir."

Görüldüğü gibi gazetenin çıkarılış amacı, Kemaliye'nin ihtiyaçlarını dile getirerek ilçede ve ilde kamuoyu oluşturup siyasilerin dikkatini çekmek ve ilçe dışındaki hemşerilerin memleket hasretine bir nebze olsun katkı sağlamaktır. Bununla birlikte, yerel basının diğer bir özelliği olarak da, sosyo-kültürel açıdan yöre halkının bilgilenmesinde ve bilinçlenmesinde rol oynamaktır.

1952 yılı Aralık ayından itibaren gazetenin imtiyaz sahipliğini ve Yazı İşleri Müdürlüğü'nü Mustafa Kemal Güven üstlendi⁵⁵. Gazete, 16. sayısının basıldığı 22 Aralık 1952 tarihinden itibaren, kendi matbaası olan Kemaliye Yeşil Eğin Basımevinde yayınlanmaya başlandı⁵⁶. 1960 yılına kadar gazete bu şekilde çıkarılmaya devam etti. 1960'da gazeteye Çetin Bitlis'in ortak olduğu ve gazetenin basım ve idarehanesinin Kemaliye'den Erzincan'a taşındığı görülmektedir. Yeşil Eğin, 25 Mayıs 1960 Çarşamba gününden itibaren günlük olarak çıkarılmaya başlan-

⁴⁵ Demokrat Erzincan, 1 Ocak 1953.

⁴⁶ Demokrat Erzincan, 11 Ağustos 1953.

⁴⁷ Demokrat Erzincan, 4 Ekim 1953.

⁴⁸ Demokrat Erzincan, 22 Ekim 1953.

⁴⁹ Demokrat Erzincan, 26 Aralık 1954.

⁵⁰ Demokrat Erzincan, 6 Ocak 1955.

⁵¹ Demokrat Erzincan, 18 Mayıs 1955.

⁵² Demokrat Erzincan, 18 Temmuz 1957.

⁵³ Demokrat Erzincan, 29 Mayıs 1959.

⁵⁴ Yeşil Eğin, 8 Eylül 1952.

⁵⁵ Yeşil Eğin, 8 Aralık 1952.

⁵⁶ Yeşil Eğin, 22 Aralık 1952.

dı⁵⁷.

4. Öz Erzincan Gazetesi

Gazetenin ilk sayısı, 2 Nisan 1953 Perşembe günü yayınlandı. Öz Erzincan, günlük olarak çıkarılan bir siyasi gazete olup, 5 kuruştan satışa sunuldu. Gazetenin senelik aboneliği ise 16 lira olarak belirlendi. Öz Erzincan Matbaası'nda basılan gazetenin imtiyaz sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Suphi Özdemir idi. Yerel haberlerin yanı sıra ulusal haberlere de yer verilen gazetenin arka sayfalarında ilan ve reklamlara rastlanılmaktadır. Gazetenin yayın amacı, ilk sayıda Suphi Özdemir imzalı bir makalede okurlarına şu şekilde duyuruldu⁵⁸:

"Bugün ve devamı olacak günler, memleketimize ve hemşerilerimize hizmet maksadı ile intişar eden gazetemizde iyiyi tasvip, kötüyü tenkit şiarımız olacaktır. ...Devlet eşine ender tesadüf edilecek kadar vatanın her köşesinde olduğu gibi Erzincan'a da cömert ve davayı benimsemiş olarak ele almış bulunmaktadır. Ancak sarf yerinde olursa! Bu maksatlardır ki, şahsi iğbirarların tesirinden uzak kalan ve memlekete hizmet maksadı ile yazmasını bilenler için gazetenin sütunları açıktır. Bu hizmeti külfet kabul etmeyecekler müteşekkir olduğumuzu peşinen arz etmeyi bir borç biliriz"

Yayın hayatına başlamasından kısa bir süre sonra 25 Ağustos 1953'de, gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürünün değiştiği görülmektedir. DP il yöneticilerinden Hüseyin Tiryaki gazetenin yeni sahibi oldu. Gazetenin yeni Yazı İşleri Müdürlüğü'ne de Refik Kurdoğlu getirildi⁵⁹. 22 Mayıs 1957 tarihine kadar gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü görevini yürüten Refik Kurdoğlu'nun yerine 23 Mayıs 1957 tarihinde, Avukat Ahmet Cemal Aksu getirildi⁶⁰. 1958 Ekim ayında da gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü'nü Yusuf Evliyaoglu üstlendi⁶¹. 1959 Ocak ayında gazetenin yeni Yazı İşleri Müdürü Mecit Aslan oldu⁶².

Kuruluşundan 1960'a kadar olan süreçte gazetenin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürünün sürekli olarak el değiştirmesi oldukça dikkat çekicidir. Nitekim yukarıda isimleri geçen kişiler farklı dönemlerde DP'nin Erzincan

parti teşkilatının çeşitli kademelerinde görev yapmışlardır. Öz Erzincan, DP yanlısı bir gazete olmakla beraber, parti yöneticileri ve valiye karşı eleştirel bir tutum izlemiştir. Parti içindeki hizipleşmeler ve hesaplaşmalar belli aralıklarla gazete de yansımıştır.

5. Halkın Sesi Gazetesi

Gazetenin kuruluş tarihi 11 Eylül 1953'dür. Günlük olarak çıkartılan ve siyasi bir gazete olan Halkın Sesi'nin imtiyaz sahibi Emrullah Şara, Yazı İşleri Müdürü ise Avukat Mustafa Yıldırım'dı. Halkın Sesi Matbaası'nda basılan gazetenin günlük nüshaları 10 kuruş, yıllık aboneliği ise 30 lira olarak belirlenmişti. Halkın Sesi, CHP'ye yakın bir gazete olmuş ve DP iktidarına muhalefet etmişti. Gazetenin çıkarılış gayesi şu şekilde belirtilmişti⁶³:

"Halkın Sesi hizmete başlarken, bütün hemşehrilerini ve okuyucularını hürmetle selamlar. Hissedilen mühim bir ihtiyacı karşılamak üzere çıkan bu gazete gaye ve yolunu çizerken (Her şeyden önce bu vatan!) düsturunu esas bilecektir. Mahalli bir muhalefet gazetesi olarak devam edecek olan hizmetinde: Yalandan, iftiradan daima sakınacaktır. Bütün neşriyatını hakikatler üzerine bina edecek, kati mecburiyet olmadıkça asla şahsiyet yapmayacaktır. Mahalli dert ve davaların yılmaz müdafii olacak, şikâyet ve ızdıraplar bu sütunlarda makesini bulacaktır. ...Türlü badireler geçirmiş olan bu güzel ülkemizde Demokratik rejimin tam olarak yerleşip devam etmesi, bu günkü dünya nizamı muvacehesinde hayat ve memnat davamızdır. Bu rejimi soysuzlaştırmak isteyenlerle mücadele etmek, bir memleket evladı olarak boynumuzun borcudur. Biz bu borcu bütün enerjimizle, maddi ve manevi imkânlarımızı kullanarak ödemeye azmetmiş bulunuyoruz."

Gazetenin imtiyaz sahibi yaklaşık bir ay sonra Ekim ayında el değiştirdi. Rauf Bayındır gazetenin yeni imtiyaz sahibi oldu⁶⁴. Günlük olarak çıkarılan gazete, maddi imkânsızlıklardan dolayı Kasım ayından sonra Pazartesi ve Perşembe olmak üzere haftada iki gün çıkarılmaya başlandı. Bu tarihten sonra da gazetenin ücretinde indirimle gidilerek 5 kuruştan satılmaya başlandı⁶⁵.

Gazetenin belli başlı yazarları Avukat Mustafa Yıldırım, Adil Sağıroğlu, Rauf Bayındır,

⁵⁷ Yeşil Eğin, 25 Mayıs 1960.

⁵⁸ Öz Erzincan, 2 Nisan 1953.

⁵⁹ Öz Erzincan, 25 Ağustos 1953.

⁶⁰ Öz Erzincan, 23 Mayıs 1957.

⁶¹ Öz Erzincan, 22 Ekim 1958.

⁶² Öz Erzincan, 30 Ocak 1959.

⁶³ Halkın Sesi, 11 Eylül 1953.

⁶⁴ Halkın Sesi, 9 Ekim 1953.

⁶⁵ Halkın Sesi, 9 Kasım 1953.

Ragıp Şefik Çalkavur'dur. Bu kişiler, CHP'de ve partinin yan kuruluşları olan halkevi ve diğer derneklerde görev yapan kişilerdi. Dolayısıyla bu gazete ile yazarlar, rakibi olan DP iktidarının Türkiye ve Erzincan'daki icraatlarını eleştirme ve mensubu oldukları CHP lehinde yazılar yayınlama imkânı bulmuşlardır. Gazetenin ilk nüshasında yayınlanan, yayın politikasının temel amacına bakıldığında; demokratik rejimden uzaklaşan siyasi iradeyle mücadele etmek ve demokrasiyi yerleştirme vurgusunun ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Halkın Sesi, Erzincan'da kurulduğu günden itibaren muhalif basın olarak önemli bir boşluğu dolmuştur. Nitekim Erzincan'ın ilk gazetesi olan ve CHP'ye yakın bir siyasi söylem geliştiren Yeni Erzincan'ın kapanmasından sonra DP'ye muhalefet eden başka bir gazete kalmamıştır. 1950'den sonra şehirde kurulan gazetelerin tamamı DP iktidarı lehinde yayın yapan gazetelerdir. Dolayısıyla Halkın Sesi, siyasiler ve yerel olaylar üzerinden muhalif makale ve haberlere yer vermek suretiyle, farklı bir bakış açısıyla şehirde baskı ve kontrol mekanizması geliştirmiş ve bunu kendine görev adanmıştır. Bunun yanında basın özgürlüğüne yönelik pek çok yazıya da yer verilmiştir.

6. Demokrat İliç Gazetesi

Yayın hayatına 1 Haziran 1954 Salı günü başlayan Demokrat İliç, haftalık olarak çıkarılan siyasi bir gazete idi. Her hafta Salı günleri çıkarılan gazete, İliç ilçesinin yanı sıra civar ilçelerin de sorunlarını sütunlarına taşıdı. Gazetenin sahibi M. Necdet Güven, Yazı İşleri Müdürü ise Sabri Odabaşı idi. Kemaliye Yeşil Eğin Matbaası'nda basılan gazete 10 kuruştan satışa sunuldu⁶⁶. Gazete bu şekilde 1956 yılına kadar çıkarılmaya devam etmiş ancak bu tarihten itibaren yaklaşık iki yıl gazetenin basımı kesintiye uğramıştır.

1958'e kadar ekonomik nedenler başta olmak üzere bazı sorunlardan dolayı basılamayan Demokrat İliç, 10 Mart 1958 Pazartesi günü ikinci kez tekrar okuyucusuyla buluştu. Aranın ardından basımı gerçekleştirilen gazetenin imtiyaz sahibi Sabri Odabaşı, Yazı İşleri Müdürü ise Avukat Ahmet Cemal Aksu oldu. Gazete bu defa Öz Erzincan Matbaası'nda basıldı. Demokrat İliç, yine haftalık olmak üzere Pazartesi günleri çıkarıldı. Gazetenin ikinci defa okuyucusuyla buluştuğu ilk sayısında, gazetenin çıkarılış

amacı şu şekilde belirtilmişti⁶⁷:

"Demokrat İliç Gazetesi, bazı sebeplerle, iki seneye yakın bir müddetten beri intişar etmemekte idi. Aziz hemşehrilerimizden gördüğümüz teşvik ve alakanın bize verdiği cesaretle, bütün külfetlere katlanarak haftada bir gün intişarına karar verdik. Anadolu'muzun mütevazı ve şirin kazası İliç'in öz duygularını ifade ederek muhitimizin ve memleketimizin havadislerini şumali ile hemşehrilerimize ulaştırmayı şiar edinen gazetemizin beka ve başarısının, hemşehrilerimizin yakın ve sıcak alakaları ile mümkün olacağı tabiidir. ...Ayrıca da çalışkan iktidarımızın hizmetlerini bu sütunlarında sayın okuyucularına duyurmayı bir vazife bilir."

Demokrat İliç, 1962'ye kadar yayın hayatına devam etti⁶⁸. Çıkarılış amacından da anlaşılabilir gibi gazete, DP iktidarını destekleyen ve icraatlarını halka ulaştırmaya hedefleyen bir yayın politikası takip etmiştir. İlçenin yanı sıra şehir ve ülke geneliyle ilgili haberleri de sütununa taşıyan gazetenin, arka sayfalarında reklam ve ilanlara yer verilmiştir.

7. Öz Demokrat Gazetesi

Yayın hayatına 11 Mart 1955 Cuma günü başlayan Öz Demokrat Gazetesi'nin sahibi ve mesul müdürü Sadullah Erim'di. Demokrat Erzincan Matbaası'nda basılan gazetenin fiyatı 5 kuruş, yıllık aboneliği ise 36 liraydı. Günlük olarak çıkarılan siyasi bir gazete olan Öz Demokrat, DP taraftarı bir gazeteydi. Gazetenin çıkarılış gayesi şu şekilde belirtilmekteydi⁶⁹:

"Bugünden itibaren basınımızın mukaddes mesaisine iştirakimizden dolayı bahtiyarlığımızın nevine tariften aciz bulunuyoruz. Her bakımdan Demokrasi davasına bağlı bulunan gazetemiz, kastı mahsusa ile Demokrasi düşmanlığı güden şaşkınlarla mücadeleyi şiar edinenlerin gazetesidir. Gayemiz alkış toplamak veya meşhur olmak değil, bir amme müessesesi olarak her zaman ve mekânda daima hürmetkâr olduğumuz halk efkârını aydınlatmak ve onun hizmetine onun istediği şekilde hizmet etmektir. ... Allah'ın izniyle yolumuz aydın alımız açık olarak mücadele edeceğiz. Tevfik Allah'ın takdir şerefli milletimizindir."

Erzincan haberlerinin yanı sıra Türkiye ve dünya gündemiyle ilgili haber ve fotoğrafların okuyuculara sunulduğu Öz Demokrat'ın başlıca yazarları, Sadullah Erim ve Rıfat Çakar'dı. 1955 yılı Ağustos- Ekim ayları arası gaze-

⁶⁶ Demokrat İliç, 8 Mart 1955.

⁶⁷ Demokrat İliç, 10 Mart 1958.

⁶⁸ Erzincan İl Yıllığı (1967), s. 182.

⁶⁹ Öz Demokrat, 11 Mart 1955.

tenin Yazı İşleri Müdürlüğü'nü Arslan Güven yaptı⁷⁰. Daha sonra gazetenin Yazı İşleri Müdür-lüğü görevini tekrar Sadullah Erim üzerine aldı⁷¹. 1957'den itibaren gazetenin yeni imtiyaz sahibi Nahide Erim oldu. Yazı İşleri Müdürlü-ğü'ne ise Sıtkı Ertaş getirildi⁷². Bu şekilde yayın hayatına devam eden gazete, 1960 Darbesi'nden sonra bir müddet daha çıkarılmış ve sonra kapatılmıştır.

8. Kazankaya Gazetesi

Günlük ve siyasi gazete olarak yayın hayatına başlayan Kazankaya'nın ilk sayısı 9 Kasım 1955 Çarşamba günü çıkarıldı. Gazetenin sahibi M. Necdet Güven, Yazı İşleri Müdürü ise Mustafa Kemal Güven idi. Yenişehir Trabzon Caddesi 41 numaralı Yeşiloğlu Matbaasında basılan gazete, 10 kuruştan satıldı. DP taraftarı Kazankaya, partinin icraatlarını okuyucuya sunmayı bir vazife olarak görmekteydi. Gazete-nin ilk sayısında, gazetenin çıkarılış amacı şu şekilde belirtilmişti⁷³:

"Neşir hayatına ilk atıldığımız bu sayımız-da Sayın Erzincan halkına, her an hizmetlerinde bulunmakla şeref duyacağımızı alenen arz ederken, kendilerinden bahusus eli kalem tutarlardan Kazan-kaya münderecatını kıymetli yazıları ve olgun fikirle-ri ile zenginleştirmelerini istikham etmekteyiz. Ga-yemiz, gücümüz nispetinde Erzincan'a faydalı ol-maktır. ...Bu tarihi belde tarih boyunca sonsuz acıla-ra, büyük badirelere maruz kalmış talihsiz bir şehir-dir. Yılların ihmaline uğramıştır. ...Bir taraftan yılların acı ihmali, bir taraftan beş yılın vaatkar faaliyetinin muhasebesini yaparak, neşriyatımızı DP icraatının feyizli hamlelerinin emrinde bulundurma-yı hem vicdani ve hem de Erzincan için lüzumlu addetmekteyiz. Babaya asi, anaya muhalif işsiz alil ve fakir bir evladın sonu ne olursa, DP İktidarına muha-lif bulunmakta aynudur kanaatindeyiz. Erzincan'ın kara kaderi değişmek yolundadır. ...İşte sayın okuyu-cular Kazankaya bu hakikatları asil nazarlarınıza arz etmekle ve günlük aktüalite mevzulara azami yer vermekle hizmete devam edecektir."

Görüldüğü gibi gazetede, DP öncesi Erzincan'ın ihmal edildiğine vurgu yapılarak, DP iktidarıyla birlikte vaat edilen icraatların başladığı ifade edilmektedir. Böylelikle DP'nin

icraatlarının okuyucuya duyurulması bir görev olarak kabul edilmiştir. Yayın hayatına bu dü-şünce üzerine devam eden gazete, 1960 Darbe-si'nden sonra yayın politikasını değiştirerek yayımlanmaya devam etmiştir.

9. Fırat Gazetesi

Fırat Gazetesi, yayın hayatına 19 Mayıs 1958 Pazartesi günü başladı. Siyasi bir gazete olarak günlük çıkarılmaya başlanan Fırat, 10 kuruştan satıldı. Gazetenin yıllık abone ücreti ise 30 liraydı. Trabzon Caddesi'ndeki Fırat Matbaa-sı'nda basılan gazetenin imtiyaz sahibi, Hüseyin Ercan ve Ali Tanrıverdi Fırat Matbaası Ortaklığı adına Hüseyin Ercan idi. Gazetenin Yazı İşleri Müdürü ise Mustafa Aksoy'du. Gazete, başlığı-nun hemen altındaki logoda yer alan "Bağımsız" ibaresi ile hiçbir siyasi iradeye bağlı olmadığını belirtmek istemiştir. Gazete yöneticileri, gazete-nin niçin çıkarıldığını ilk sayıda şu şekilde be-lirtmişlerdi:

"Bütün memleket menfaatlerini düşünmek ve bu meyanda Erzincan matbuatına yardım etmek, memleket evladının sesini Fırat'ın sesine katmak için çıkıyoruz. Gazetenin memleket üzerinde ne şekilde bir rol oynadığını anlayarak bir haber esnaflığı değil bir istiyağ gazetesi olarak çıkaracağız. ...Asrımız mede-niyet asrıdır. Memleket gençleri yazın, çizin. Hepiniz Fırat'a teklifsizce girin, çıkın. Fırat sizin, Fırat bizim. Çıkarken Fırat hepinizindir. Sizlere müşfik ellerini uzatmış yardımlarınızı bekliyor. ...Fırat senin, Fırat benim, Fırat bütün Türklerindir. Onu oku ve okut!"⁷⁴.

Fırat çalışanları, gazetenin bağımsız ve herkese açık olduğunu belirtmiş olsalar dahi, gazetenin DP yanlısı bir yayın politikası izlediği görülmektedir. Nitekim bu durum çok partili hayata geçiş sürecinde dönemin şartlarının bir gereği olarak tezahür etmiştir. Bu durum çok partili hayata geçişle beraber sayıları artan yerel gazetelerde nitelik sorunun yaşandığının bir göstergesidir. Dönemin gazete çalışanları, siyasi iktidar karşısında çeşitli sebeplerden dolayı iddia edildiği gibi bağımsız bir yaklaşım sergile-yememişlerdir.

1959 yılı Mart ayı itibarıyla gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü'ne Avukat Ahmet Cemal Aksu getirildi⁷⁵. Bu şekilde yayın hayatına de-vam eden gazete, 8 Ağustos 1961 tarihinde ka-

⁷⁰ Öz Demokrat, 9 Ağustos 1955.

⁷¹ Öz Demokrat, 25 Ekim 1955.

⁷² Öz Demokrat, 18 Temmuz 1957.

⁷³ Kazankaya, 9 Kasım 1955.

⁷⁴ Fırat, 19 Mayıs 1958.

⁷⁵ Fırat, 12 Mart 1959.

pandı⁷⁶.

Basın- Siyaset İlişkisi

1946-1950 dönemi, CHP'nin tek parti yönetimine karşı toplumsal muhalefetin arttığı bir dönem olmuştur. Yeni kurulan DP ise toplumda bariz bir şekilde görülen bu hoşnutsuzluğu, değişik yeni söylemlere girişmeden, kendi lehine çevirmeye bilmiştir⁷⁷. Çok partili hayatta, tek parti döneminin alışlagelmiş eski siyasi alışkanlıklarının bir kenara bırakılarak, seçimlere yönelik yeni söylemlerle propagandalara yer verildiği ve karşı partiye yönelik çeşitli tedbirlerin alındığı görülmektedir. Bu tedbirlerin başında da basın aracılığıyla⁷⁸ rakip partiye psikolojik üstünlük sağlamak gelmektedir. Muhalefetteki DP'nin, iktidardaki CHP Hükümetinin icraatlarını eleştiren çabaları karşısında, CHP'nin de muhalif söylem ve faaliyetleri bertaraf etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Erzincan'daki CHP ile DP arasındaki rekabet, sivil toplum kuruluşlarının yönetici seçiminden, muhtarlık seçimlerine kadar her alanda kendini göstermiştir. Rakip partiye üstünlük kurma fikri ve çabası hep üst düzeyde olmuştur. Bu tarz üstünlük kurma çabalarının en üst düzeyde yaşandığı diğer bir alan ise basındır⁷⁹.

Tek partili dönemde Erzincan'ın tek vilayet gazetesi olan Yeni Erzincan'da, CHP Hükümetinin isteklerine yer verildiği ve hükümetin icraatları lehinde yayın yapıldığı anlaşılmaktadır. Tek parti döneminde basına uygulanan baskı ve sansür uygulamalarının Erzincan'da da bir tezahürü olarak muhalefet partisi DP'den kesinlikle söz edilmediği görülmektedir. Bu bakımdan iktidar ve muhalefet partisi arasında karşılıklı üstünlük kurmaya yönelik istifa haberleri, bu dönemde yerel basından daha çok ulusal basında görülmeye başlamıştır. Önceleri şehirde fısıltı şeklinde dolaşan istifa haberleri, daha sonraları CHP ve DP'ye yakın ulusal gazetelerde

yer bulmuştur⁸⁰. Basının yanı sıra, partilerin il teşkilatları ile genel merkezleri arasında da bu tarz bilgi akışlarının olduğu görülmektedir⁸¹. Böylece 1950 seçimleri yaklaştıkça, gerek CHP gerekse DP basınıla sıkı ilişkiler içerisinde girmiş ve basını siyasi propaganda aracı olarak görmüşlerdir.

Erzincan'daki basın-siyaset ilişkisi, özellikle partilerin Genel Merkezlerinden gelen önemli şahsiyetlerin katılımlarıyla gerçekleştirilen mitingler vasıtasıyla daha da üst düzeye çıkmıştır. Parti liderleri başta olmak üzere partilerin üst düzey yöneticilerinin Erzincan ziyaretleri ve yaptıkları konuşmalar, gerek yerel, gerekse ulusal basında çok geniş yankı bulmuş ve basın aracılığıyla yapılan propagandalara malzeme olmuştur.

1950 seçimleri arifesinde, Erzincan'ı ziyaret eden önemli şahsiyetlerin başında DP Genel Başkanı Celal Bayar ve Adnan Menderes gelmektedir. DP'den bir grup milletvekilinin partiden ayrılarak yeni bir parti kuracakları iddiasına karşılık, Bayar'ın ilk kez Erzincan'da yapacağı konuşma ile cevap verme beklentisi, Bayar'ın Erzincan ziyaretinin önemini daha da artırmıştı⁸². DP Genel Başkanı Celal Bayar, 24 Mart 1948'de Erzincan'da halka hitaben bir konuşma yaptı. Bayar konuşmasında CHP Hükümetinin bazı icraatlarını, özellikle de vergi politikasını eleştirerek, deprem felaketi ile zor durumda kalan Erzincan halkının bu süreçte ihmal edildiğini ve bu felaketin CHP tarafından istismar edildiğini ifade etti. Demokrasi vurgusu yapan Bayar, seçimlerde partisine oy istedi⁸³. Adnan Menderes de bir konuşma yaparak partisine yönelik bir takım asılsız iddiaları reddetti⁸⁴. Böylece Erzincan halkı, çok partili dönemde ilk kez, bir partinin seçim mitingiyle tanışmış oluyordu. Ancak DP Genel Başkanı Celal Bayar ve Adnan Menderes'in Erzincan ziyareti ve konuşmaları Erzincan'ın tek yayın organı olan Yeni Erzincan Gazetesi'nde yer bulamamıştı. Bu örnek, basın-siyaset ilişkisi içerisinde baskı ve

⁷⁶ Erzincan İl Yıllığı (1967), s. 183.

⁷⁷ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara 2013, s. 15.

⁷⁸ Basın ve siyaset ilişkisi hakkında geniş bilgi için bkz. Naci Bostancı, *Siyaset, Medya ve Ötesi*, Vadi Yayınları, Ankara 1998; Murat Sadullah Çebi, *Haberî Anlamak*, Gazi Kitabevi, Ankara 2002; Emine Yavaşgel, *Siyasal İletişim, Kavramlar ve Ardındaki*, Babil Yayınları, Ankara 2004.

⁷⁹ Çok parti döneminde Erzincan'daki partiler arası siyasi çekişmeler hakkında geniş bilgi için bkz. Erdem Yavuz, "Erzincan'da İdari ve Siyasi Hayat (1923-1960)", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), AÜSBE, Erzurum 2012.

⁸⁰ DP'ye yakınlığı ile bilinen Tasvir Gazetesi'nde, CHP Kemaliye İlçe İdare Heyeti'nin, başkanı hariç topluca istifa ederek DP'ye katıldıkları haberine yer verilmiştir. (Tasvir, 10 Aralık 1947.)

⁸¹ CHP İl İdare Heyeti Başkanı ile Genel Sekreterlik arasındaki yazışmalarda, 1 Aralık 1949 tarihi itibarıyla Kemaliye'de, DP'den istifa ederek CHP'ye kaydolan 41 kişinin isimleri bildirilmiştir. (BCA. 490.01.439.1819.4.1.15.17.18)

⁸² Cumhuriyet, 23 Mart 1948.

⁸³ BCA. 490.01.439.1819.4.8-10.

⁸⁴ Cumhuriyet, 25 Mart 1948.

sansürün boyutunu göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Celal Bayar'ın Erzincan ziyaretinden yaklaşık bir hafta sonra bu kez de CHP Hükümetinin Başbakanı Hasan Saka 30 Mart 1948'de Erzincan'a gelerek bazı incelemelerde bulundu⁸⁵. Başbakan, Hükümet olarak felaketzede Erzincanlıları, istedikleri birkaç tipte ve taksitle ev sahibi yapmak için çalışmaların yapıldığını yineledi. Bunun yanında şehrin içme suyu, elektrik ve kanalizasyon işlerinin devlet eliyle yapılacağını bildirdi⁸⁶. 1950 seçimlerinde, partilerin Erzincan'daki seçim kampanyalarının ana ekseninin 1939 Depremi çerçevesinde şekillendiğini söylemek yanlış olmaz. Nitekim Erzincan'daki siyasilerin basın üzerinden yaptıkları propagandaların büyük çoğunluğunun deprem sonrası yapılanlar ya da yapılamayanlar şeklinde olduğu görülmektedir.

14 Mayıs 1950'de başlayan DP iktidarı ile siyasi dengeler, tüm ülkede olduğu gibi kuşkusuz Erzincan'da da tersine dönmüştür. Bu tarihten sonra DP'nin Erzincan'daki etkisi siyasetin her alanında ve özellikle de yerel basında kendini hissettirmeye başlamıştır. Türkiye'nin 1946-1960 arası çok partili hayatla tanıştığı dönemde özellikle 1950-60 arası Erzincan'da yerel basın, sayısal anlamda tam bir patlama yaşamıştır. Tıpkı tek parti döneminde olduğu gibi DP'nin iktidarlığı döneminde de, iktidarın basın üzerinde etkisini ve baskısını artırdığını ve bir takım sansür uygulamalarına giriştiğini söylemek gerekir. Bu dönemde CHP'yi destekleyen tek gazete durumundaki Yeni Erzincan, DP iktidarı döneminde 1952'de kapanmış ve 1953'de CHP'yi destekleyen diğer bir gazete olan Halkın Sesi yayın hayatına başlamıştır. Bunun dışındaki diğer bütün gazeteler ise DP'yi desteklemekteydiler.

Öte yandan DP iktidarının başlamasıyla birlikte, bir takım kişisel hırs ve menfaat beklentisi ya da ön plana çıkma arzusu gibi nedenlerden dolayı, DP Erzincan teşkilatında bazı çatlaklar belirmiştir. Bu durum, Erzincan'da faaliyet gösteren ve DP'ye yakınlığı ile bilinen basına da yansımıştır. Gazetelerin imtiyaz sahipleri ve yazı işleri müdürleri sürekli olarak el değiştirmiş ve parti içi hesaplaşmalar gazete

sütunlarına taşınmıştır.

Muhalefet partisi konumuna düşen CHP ise, 1954 seçimleri yaklaştıkça Erzincan'da sert bir muhalefet söylemi geliştirmiştir. CHP aralıklarla düzenlediği toplantı ve mitinglerde, DP Hükümetinin icraatlarını eleştirerek halkın sempatisini tekrar kazanma yoluna gitmiştir. Ancak CHP, miting alanlarında sağladığı etkiyi bu defa yerel basında sağlayamamış ve destek görmemiştir.

CHP mitinglerinden biri 10 Ağustos 1953'te Eski Başbakan Şemsettin Günaltay tarafından yapıldı. Günaltay konuşmasında, DP'nin muhalefetteyken vaat ettiği demokratik rejim vurgusunu iktidara geçtikten sonra unuttuğunu ve yeni çıkarılan kanunlarla antidemokratik fiiller işlendiğini belirtti. Anayasada ve seçim kanununda değişiklik yapılması gerektiğini ifade eden Günaltay, DP Hükümetinin buna yanaşmadığını ve memurların DP lehine partizanlık yaptıklarına değindi. DP'nin liberal ekonomi politikalarını da eleştiren Günaltay, Türk parasının değerinin korunmadığını ve memleketin altın stokunun tükendiğini belirterek, DP'nin memleketi borç batağına soktuğunu sözlerine ekledi. Bugünkü ülke ekonomisinin kuvvetli durumunun Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na girmemesine bağlayarak, bunu CHP iktidarının sağladığını vurguladı⁸⁷. Konuşmasının devamında Günaltay, gazete ve radyolardan bildirilen açılış törenleri ile ilgili haberlerin asıl muhatabının CHP olduğunu, CHP tarafından planlanan ve başlatılan birçok projeyi DP'nin sahiplendiğini ifade etti. Konuşmasının sonunda Günaltay, vatandaşların bugünkü iktisadi buhrandan ve esaret idaresinden kurtarılması için CHP'ye oy istedi⁸⁸.

Şemsettin Günaltay'ın bu konuşması Erzincan'da, DP'ye yakınlığı ile bilinen gazetelerde büyük yankı buldu. Özellikle Demokrat Erzincan Gazetesi'nde Günaltay'ın sözleri yoğun bir şekilde eleştirilerek, iddialarının doğru olmadığı yönünde haberlere geniş yer verildi. 1939 Depremi'nden sonra Romanya'nın yardım olarak Erzincan'a gönderdiği 6 bin metre mikâp keresteyle Ankara'da Saraçoğlu evlerinin yapıldığı, CHP iktidarının deprem sonrası Erzincan'da İnönü Anıtı, hamam ve asri mezarlıktan

⁸⁵ Cumhuriyet, 29 Mart 1948.

⁸⁶ Yeni Erzincan, 1 Nisan 1948.

⁸⁷ Halkın Sesi, 11 Eylül 1953.

⁸⁸ Demokrat Erzincan, 11 Ağustos 1953.

başka bir icraatının olmadığı gibi haberler bunlardan yalnızca birkaçıydı. Muhalefetteyken Erzincan'a gelen Celal Bayar'ın etrafı seyrettikten sonra "Bu memleketi (Erzincan) değil bir devlet, bir aşiret ağası bile 10 senede yaptırabilirdi" sözüne atıfta bulunan gazetede, deprem sonrası CHP Hükümetinin imar faaliyetleri eleştirilmektedir⁸⁹.

Erzincan'da 1950-1954 ve 1954-1957 dönemleri, iktidar ve muhalefet partisinin kısır çekişmeleri arasında geçmiştir. Özellikle her seçim döneminden önce, gazetelerde partiler tarafından düzenlenen mitinglerin yanı sıra partilerden gelen istifa haberlerine⁹⁰ geniş ölçüde yer verildiği görülmektedir. Siyasiler miting yoluyla etkilediğini düşündüğü halkı daha yoğun bir şekilde kendi tarafına çekmek için basından yararlanmıştır. Bu nedenle her gün basın da, partilerinden istifa edenlerin haberlerine yer verilerek psikolojik savaşa devam edilmiştir. Bu dönemde basının, siyasi partilerin propaganda aracı olarak kitleleri etkilemeye çalıştığı anlaşılmaktadır. 1950- 1960 döneminde DP'nin, CHP'ye göre basın-siyaset ilişkisinde bir adım önde ve oldukça avantajlı bir konumda olduğu açıktır. Basın-siyaset ilişkisi bu çerçevede, 27 Mayıs 1960 darbesine kadar etkisini her geçen gün artırarak devam etmiştir⁹¹.

27 Mayıs 1960 Darbesi, tüm Türkiye'de olduğu gibi Erzincan'ı da yakından etkiledi. Darbenin ardından Erzincan gazetelerinde yayınlanan 1 Nolu Tebliğ'in h bendi uyarınca; "Gazeteler normal çıkışına devam edecek ikinci baskı çıkarmayacaklardır. Halkı heyecana sürükleyici haberler vermek yasaktır. Garnizon Kumandanlığı emirleri 1. sayfada yayımlanacaktır. Çıkarılacak gazeteler basılması yapılmadan önce Garnizon Kumandanlığınca tetkike tabi tutulacak ve sonra dağıtılacaktır." basına sansür getirildi⁹². Böylelikle Erzincan'daki yerel basının, 27 Mayıs'tan sonra basına gelen sansürle birlikte kontrol altında tutulduğu

ve darbe lehine taraflı haberlere yer verildiği görülmektedir.

Darbenin hemen ardından yerel basın da, Milli Birlik Komitesi ve orduya olan bağlılık mesajlarının ilk sayfalarda yer bulması oldukça dikkat çekicidir⁹³. Üstelik yerel basının tamamına yakını DP iktidarına destek vermektedir. Yerel basında bir yandan darbeyi yapanlara yönelik lehte haberlere yer verilirken; diğer taraftan görevden el çektilen Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes başta olmak üzere DP Hükümeti aleyhinde haberler yer bulmaya başladı⁹⁴. Yerel basında bundan sonra da 27 Mayıs askeri müdahalesinin piyasaya olan olumlu etkisine dair manşetler atılmaya başlandı⁹⁵. Ardından Erzincan'da hazineye altın bağıışı kampanyası için basında ilanlar verilmeye ve tüm vatandaşların kampanyaya katılmaları istendi⁹⁶. Hazineye bağıışta bulunanların isimleri ile yapılan bağıışın cinsi ve miktarı basında ilan edildi⁹⁷. Son olarak Orgeneral Cemal Gürsel'in Devlet Başkanı sıfatıyla 18 Temmuz 1960 tarihinde Erzincan'a yapmış olduğu ziyaretin yerel basında büyük yankı uyandırdığını da belirtmek gerekir. Gürsel'in bu ziyareti ve halka hitaben yaptığı konuşması basında geniş yer bulmuştu⁹⁸.

İncelenen dönem aralığında Erzincan'daki yerel basının, yörenin ve yöre halkının sorunlarını dile getiren, çözüm üreten ve halkın bilgilendirilmesinde ve bilinçlenmesinde rol oynamaktan daha ziyade siyasetin bir aracı haline dönüştüğünü söylemek mümkündür. Gerek tek partili gerekse çok partili dönemde Erzincan basını, sorumluluk ve vazifesinin dışına çıkarak siyasi bir propaganda aracına dönüşmüştür. Bununla birlikte gazetecilik kültürü ve bilgi birikiminden uzak kişilerin yerel basında söz sahibi olmasıyla birlikte yerel basın, gittikçe nitelik zaafına uğrayarak bir bakıma kendi sorununu da hazırlamıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Osmanlı'dan Cumhuri-

⁸⁹ Demokrat Erzincan, 11 Ağustos 1953.

⁹⁰ 1950-1960 dönemi yerel basındaki istifa haberleri için bkz. Demokrat Erzincan, 14 Ocak 1953, 6 Ocak 1955; Halkın Sesi, 11 Eylül 1953, 2 Ekim 1953; Öz Erzincan, 29 Eylül 1953, 2 Şubat 1954, 5 Mart 1958, 17 Haziran 1958, 20 Haziran 1958, 4 Haziran 1958, 17 Şubat 1959, 21 Şubat 1959, 6 Nisan 1959, 21 Mayıs 1959; Yeşil Eğin, 21 Haziran 1954, 28 Haziran 1954, 30 Eylül 1957; Demokrat İliç, 29 Mart 1955; Kazankaya, 25 Eylül 1957, 2 Ekim 1957, 10 Ekim 1957, 21 Ekim 1957, 28 Mart 1958, 28 Mayıs 1958, 26 Temmuz 1958, 14 Mart 1959, 22 Aralık 1959.

⁹¹ Geniş bilgi için bkz. Yavuz, "Erzincan'da İdari ve Siyasi Hayat (1923-1960)", s. 119-121.

⁹² Fırat, 28 Mayıs 1960.

⁹³ Kazankaya, 1 Haziran 1960; Öz Erzincan, 1 Haziran 1960.

⁹⁴ Öz Erzincan, 10 Haziran 1960; Yeşil Eğin, 20 Haziran 1960; Yeşil Eğin, 24 Haziran 1960.

⁹⁵ Öz Erzincan, 13 Haziran 1960; Kazankaya, 13 Haziran 1960; Öz Erzincan, 9 Temmuz 1960; Yeşil Eğin, 14 Ekim 1960.

⁹⁶ Yeşil Eğin, 11 Haziran 1960; Öz Erzincan, 14 Haziran 1960; Kazankaya, 28 Haziran 1960.

⁹⁷ Yeşil Eğin, 20 Haziran 1960; Kazankaya, 7 Temmuz 1960; Kazankaya, 14 Temmuz 1960; Fırat, 13 Temmuz 1960; Yeşil Eğin, 9 Ağustos 1960.

⁹⁸ Kazankaya, 18 Temmuz 1960; Öz Erzincan, 19 Temmuz 1960; Fırat, 19 Temmuz 1960.

yete intikal eden süreçte Türk basın tarihi içerisindeki Erzincan basını detayları ile ortaya konulmuştur. Tek partili dönemden çok partili döneme geçiş sürecinde Erzincan'daki yerel basının içinde bulunduğu durum, basın- siyaset ilişkisi, sansür ve 1960 Darbesinin Erzincan basınına yansımalarına yer verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde çeşitli süreçlerden geçerek olgunlaşmaya başlayan ve Cumhuriyete devrolunan Türk basın tarihi içerisinde, yerel basın ekseninde Erzincan ayrı tutulamaz. Yerel basın, lokal olarak farklı özelliklere sahip kitlelerin üzerinde ulusal basının yeterli olmamasından dolayı ortaya çıkmıştır. Erzincan'da "Tuhfetülşah" adındaki el yazması dergi ile başlayan yerel basının serüveni, işgaller ve depremler dolayısıyla uzun bir süre kesintiye uğramıştır. 1939 Depremi'nden sonra yeniden kurulan şehre izafen, "Yeni Erzincan" adıyla basılan vilayet gazetesi, bu uzun aradan sonra çıkarılan ilk gazete olmuştur. Tek parti döneminin şartları gereği Yeni Erzincan'ın, hükümetin isteklerine yer veren ve hükümetin icraatları lehinde yayın yapan bir gazete olduğu tespit edilmiştir.

Çok partili hayata geçişle birlikte iktidarın el değiştirmesi sonucunda tüm yurttaki yerel basın noktasında bir patlama yaşanmış ve Erzincan'da bundan nasibini almıştır. 1952'ye kadar tek başına Erzincan'da basın faaliyetlerini sürdüren ve şehrin siyaset, sosyal ve kültürel başta olmak üzere pek çok alanına yön veren vilayet gazetesinin yanında yeni gazetelerde boy göstermeye başlamıştır. Çok partili dönemin siyasi ortamı gereği keskin muhalefet ve cepheleşme neticesinde Erzincan basını, yerel basının sahip olması gereken sorumluluk ve vazifesinin dışına çıkmıştır. Eğitim ve kültür kurumu olması beklenen ve bölge halkının sorunlarını ortaya koyarak çözüm yolları araması gereken Erzincan basını, zaman içerisinde siyaset kurumunun bir aracı haline dönüşmüştür. Erzincan basını, çok partili hayatın şartları içerisinde gelişen muhalefet anlayışıyla birlikte bir takım kişisel hırs, ikbal ve menfaat bekleyen kişilerin elinde kalmıştır. Özellikle DP'ye yakınlığı ile bilinen gazetelerin imtiyaz sahipleri ve yazı işleri müdürleri sürekli olarak el değiştirmiş ve parti içi hesaplaşmalar gazete sütunlarına taşınmıştır. Bu nedenle yerel basından beklenen, birleştirici, bütünleştirici ve milli dayanışmayı sağlamlaştıracı özelliğini terk

etmiştir. Özellikle de gazetecilik kültürü ve disiplininin çok uzak olan kişilerin yayın işine girmesiyle birlikte yerel basın belli ölçüde niteliğini ve tarafsızlığını kaybetmiştir. Gerek tek parti ve gerekse çok parti döneminde yerel basın, siyasi bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Çok partili hayatta, iktidar ve muhalefet partisi arasında karşılıklı üstünlük kurmaya yönelik gelişen yeni bir siyaset anlayışı çerçevesinde, yerel basının önemli bir güce dönüştüğü anlaşılmıştır.

Bunun yanında hem CHP'nin hem de DP'nin iktidarlığı döneminde, iktidarın basın üzerinde etkisini ve baskısını artırdığını ve bir takım sansür uygulamalarına giriştiğini söylemek gerekir. Tek parti ve çok parti döneminde görülen baskı ve sansür uygulamaları, 1960 Darbesi ile yeniden gündeme gelmiştir. Darbe sonrası basına sansür getirilmiş ve Erzincan basını da bundan oldukça etkilenmiştir. 27 Mayıs'tan sonra basına gelen sansürle birlikte kontrol altında tutulan Erzincan basınında -ki bu gazetelerin büyük çoğunluğu DP iktidarını desteklemekteydi- darbe lehinde taraflı haberlere yer vermesi oldukça dikkat çekicidir. Basının, büyük bir halk desteğiyle iktidara gelmiş bir partiye karşı yapılan müdahalenin meşruluğunu sorgulamak yerine, yapılan hareketin nedeni yerinde olduğunu gösterme çabasında oldukları görülmüştür.

Netice olarak Erzincan basınının, birkaç istisna hariç, yerel basının sorumluluk ve görev alanından uzaklaşarak siyasetin güdümüne girdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çok partili hayatta siyasi partilerin propaganda aracına dönüşen basının, eğitim ve kültür kurumu vazifesinden oldukça uzaklaştığı görülmüştür. Basın-siyaset ilişkisi içerisinde nitelik ve vasfını kaybeden basın, birtakım sansür uygulamalarına maruz kalmaktan kurtulamamıştır. Sansür uygulamaları, darbeye birlikte yeniden ayyuka çıkmıştır. Darbenin ardından Erzincan'da faaliyet gösteren bazı gazetelerin kapandığı, bazılarının ise isim ve yayın politikasını değiştirerek neşriyatına devam ettiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte incelenen dönem aralığında herhangi bir dergiye rastlanılmamıştır.

KAYNAKÇA**A) ARŞİV BELGELERİ**

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Ankara.

BCA. 490.01.439.1819.4.1.

BCA. 490.01.439.1819.4.8-10.

BCA. 490.01.439.1819.4.15.17.18.

BCA. 490.01.1706.935.1.21.

B) RESMÎ YAYINLAR

Düstur (Üçüncü Tertip)

Resmi Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi

C) SÜRELİ YAYINLAR

Cumhuriyet

Demokrat Erzincan

Demokrat İliç

Fırat

Halkın Sesi

Kazankaya

Öz Demokrat

Öz Erzincan

Tasvir

Yeni Erzincan

Yeşil Eğin

D) ARAŞTIRMA ESERLERİ VE MAKALELER

Açıkgöz, Mustafa, (2003), *İletişim Felsefesine Giriş*, Birey Yayınları, İstanbul.

Akbulut, Uğur, (2013), "Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine (1831-1876)", *Turkish Studies, Volume 8/5 Spring*, Ankara.

Akşin, Sina (2009), *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Alemdar, Korkmaz, (2009), "Demokrat Parti ve Basın", *Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara.

Bostancı, Naci, (1998), *Siyaset, Medya ve Ötesi*, Vadi Yayınları, Ankara.

Bulunmaz, Barış, (2012), "Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları", *Öneri Dergisi*, C.10, S. 37, İstanbul.

Çavdar, Tefik, (2013), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara.

Çebi, Murat Sadullah, (2002), *Haberi Anlamak*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Doğru, Osman, (1998), *27 Mayıs Rejimi*, İmge Kitabevi, Ankara.

Emiroğlu, Kudret, (2003), *Antropoloji Sözlüğü*,

Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Erdoğan, İrfan, Korkmaz Alemdar, (1990), *İletişim ve Toplum*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Erzincan İl Yıllığı (1967), (1968), Ayyıldız Matbaası, Ankara.

Gevgilili, Ali, (1983), "Türkiye Basını", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul.

Gezgin, Suat, (2002), *Basında Fotoğrafçılık*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Güvenir, Murat, (1991), *II. Dünya Savaşı'nda Türk Basını*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

İnuğur, M. Nuri, (1978), *Basın ve Yayın Tarihi*, Hilal Matbaası, İstanbul.

Kabacalı, Alpay, (1990), *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Kabacalı, Alpay, (1994), *Türk Basınında Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Kaya, Erol, (2007), *Mustafa Kemal Atatürk'ün İlk Gazetesi Minber*, Ebabil Yayınları, İstanbul.

Kocatürk, Utkan, (1987), *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Koloğlu, Orhan, (1992), *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Koloğlu, Orhan, (2009), "Cumhuriyetten Günümüze Muhallif Basın", *Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara 2009.

Mazıcı, Nurşen, (1998), "1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu", *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 18., C. 5, Ankara.

Oral, Fuat Süreyya, (1968), *Türk Basın Tarihi - Osmanlı İmparatorluğu Dönemi-*, Yeni Adım Matbaası, Ankara.

Özkaya, Yücel, (1989), *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.

Öztoprak, İzzet, (1981), *Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını*, Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara.

Öztürk, Yaşar, (1992), "Yerel Anadolu Basını", *Yerel Basın Kurultayı Bildiriler, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları*, Adana.

- Saray, Mehmet, (2000), *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, (2. Baskı), Ankara.
- Sertel, Zekeriya, (1968), *Hatırladıklarım*, Yaylacık Matbaası, İstanbul.
- Şapolyo, E. Behnan, (1969), *Türk Gazeteciliği Tarihi ve Her Yönü İle Basın*, Ankara.
- Topuz, Hıfzı, (1973), *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Topuz, Hıfzı, (2003), *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tunçay, Mete, (2012), *Eleştirel Tarih Yazıları*, Liberte Yayınları, Ankara.
- Turan, Yusuf, (1992), "Demokratikleşmede Yerel Basının İşlevi", *Yerel Basın Kurultayı Bildiriler*, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana.
- Usluata, Ayseli, (1995), *İletişim*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Vural, A. Murat, (1999), *Yerel Basın ve Kamuoyu*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Yavaşgel, Emine, (2004), *Siyasal İletişim, Kavramlar ve Ardındakiler*, Babil Yayınları, Ankara.
- Yavuz, Erdem, (2012), "Erzincan'da İdari ve Siyasi Hayat (1923-1960)", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), AÜSBE, Erzurum.
- Yüksel, A. Haluk, Uğur Demiray, (1988), *Basının Toplumsal İletişimdeki İşlevleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Yüksel, Erkan, Halil İbrahim Gürcan, (2001), *Habercinin El Rehberi, Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural ve Teknikleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

EKLER

Ek 1. Erzincan'da Basılan 26 Mart 1942 Tarihli Yeni Erzincan Gazetesi

Ek 2. Erzincan'da Basılan 2 Nisan 1953 Tarihli Öz Erzincan Gazetesi

Ek 3. Erzincan'da Basılan 11 Eylül 1953 Tarihli Halkın Sesi Gazetesi

Ek 4. Erzincan'da Basılan 11 Mart 1955 Tarihli Öz Demokrat Gazetesi

Ek 5. Erzincan'da Basılan 4 Ocak 1957 Tarihli Kazankaya Gazetesi

Ek 6. Erzincan'da Basılan 14 Şubat 1959 Tarihli Fırat Gazetesi

